Elena ŞESTACOV
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

STRATEGII ALE DISCURSULUI ÎN PROZA LUI ANATOL MORARU

Discourse strategies in the prose of Anatol Moraru

Abstract: Anatol Moraru, (is a) representative of the new literature, manifests itself directly in the literature of Bessarabia, applying in his prose both a minimalist and a textual direction, combining exceptionally these two perspectives. The narrative originality consists in a bookish, ingenious, well-tempered, overwhelmed with humor and ironic language, consolidated in a mature and well mannered style. The narrative strategies used in his texts are more than the author's writing style, it is a way of thinking. In each story, we feel the narrator's preoccupation in giving a pronounced consistency, insisting on every element of the novella integrated in accordance with the fundamental significance of life, intertextuality becoming a imperative of a program. The autobiographical element introduced in his texts aims to give the reader the raw reality, without pre-established meanings.
Keyword: Novella, narrative strategies, intertextuality.

Rezumat: Anatol Moraru, reprezentant al noii literaturii, se manifestă nemijlocit în literatura din Basarabia, aplicând în proza sa atât o direcție minimalistă, cât şi una textualistă, îmbinând excepțional aceste două perspective. Originalitatea narativă constă în limbajul livresc, ingenios, bine temperat, supradozat cu umor şi ironie, consolidându-se într-un stil matur şi bine chibzuit. Strategiile narative folosite în interiorul textelor nu sunt doar modul de scriere a autorului, ci un stil de gândire. În fiecare povestire simțim preocuparea naratorului de a da o consistență pronunțat livrescă, se insistă asupra fiecărui element al nuvelei integrat în conformitate cu semnificația fundamentală a vieții, intertextualitatea devenind un imperativ de program. Elementul autobiografic introdus în textele sale are drept scop să ofere cititorului realitatea brută, lipsită de semnificații prestabilite.
Cuvinte-cheie: Proză scurtă, strategii narative, intertextualitate.

Anatol Moraru, unul dintre reprezentanții literaturii postmoderniste de la noi, aplică deopotrivă o perspectivă minimalistă şi alta textualistă în proza sa. Prin felul în care a reuşit să combine aceste două direcții, textele sale sunt considerate de către critica literară cu adevărat valoroase. Originalitatea narativă a prozei sale rezidă în limbajul livresc, supradozat cu umor şi ironie, consolidându-se într-un stil care-l consacră.

BDD-A27570 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:14:04 UTC)

Dar şi în subiectele pe care alege să le trateze în proza sa: situaţii cotidiene, evenimente culturale din viaţa unui intelectual din R. Moldova etc. Referindu-se la proza postmodernistă, Aliona Grati constata că aceasta „proliferează o lume măruntă, marginală, extrem de concretă. Cenuşiul, sordidul, cotidianul, lipsa totală de idealuri şi de orizont al lumii comuniste apar în această proză mai elocvent decât în orice analiză intelectualistă” [1, p. 130].

Proza lui A. Moraru, deşi restrânsă ca volum, îl prezintă pe autor, după cum susţine Maria Şleahtiţchi, drept o „personalitate inconfundabilă şi cu mult curaj” [2, p. 21]. Prozatorul basarabean aparţine generaţiei tinere a scriitorilor, apreciaţi de Mircea Cărtărescu ca fiind cei care „...au asimilat în mod creator un număr impresionant de tehnici şi atitudini moderne, impuritatea şi amestecul genurilor, recuperarea şi reciclarea trecutului, livresculu ca modalitate de explorare a cotidianului, simularea, ficţiunea autobiografică, dispoziţia ludică etc.” [3, p. 93]. Şi e adevărat că proza lui Moraru este reprezentativă sub aspectul strategiilor narative şi a particularităţilor de limbaj.

Preocuparea prozatorilor nouăzecişti s-a axat pe denotarea surselor noi de energie, în combinaţie cu cele ale predecesorilor lor, care să pună în circulaţie maşina naraţiei. Din punctul nostru de vedere, noua literatură este consecvent livrescă, deoarece „cărţile vechi nasc tot cărţi” [4, p. 127], iar textul se transformă în existenţa cotidiană vie. Scrierile noilor prozatori, purtând amprenta memorialistică şi autobiografică, admite posibilitatea de a parcurge o cursă lungă de reproducere a atmosferei asfixiante a ultimului deceniu de comunism.

În întreaga lui proză de inspiraţie urbană dar şi rurală, în centru se află intelectualul – persoană cu o cultură temeinică şi pe care naratorul o evidenţiază şi îi conferă expresivitate.

În proza lui A. Moraru studenţii şi universitarii de la Bălţi reprezintă nucleul naraţiunii. Nuvelele, cu un substrat proeminent autobiografic ce au, în fond, aceleaşi figuri de intelectuali, aduc în prim-plan viaţa de la facultate şi catedră. Acestea sunt, de cele mai multe ori, nişte amintiri de temperatură intelectuală şi cronici amănunţite ale evenimentelor, mai cu seamă, a celor interioare pe care scriitorul le-a parcurs. Vădit stăpânit de amintiri şi istorii reale, naratorul conturează în proza sa imaginea desăvârşită a Bălţiului, oferindu-i demnitate literară. În cărţile sale de povestiri, după cum afirma N. Corcinschi, „campusul universitar, studenţii şi profesorii întemeiază un topos literar distinct. Forfota pitorească a acestora, intrigile picante, nesfârşitele combinaţii erotice constituie sâmburele epic, din care Anatol Moraru face un subiect artistic spumos, plin de (auto)ironie, umor şi vervă discursivă. Un discurs care se (auto)savurează în voluptatea propriului joc de cuvinte” [5, p. 6].

Prin urmare, Anatol Moraru exersează toate posibilităţile tehnicilor narative şi oferă „revelaţii în materie de limbaj” [6, p. 38], oferind texte impresionante, pline de trimiteri livreşti şi „puzzle-uri de realitate trecute de autor printr-o optică a ironiei sau a burlescului” [6, p. 38]. În volumul său de proză scurtă *Nou tratat de igienă*, firele ţesăturii textului sunt în totalitate la discreţia naratorului. Autorul este un deosebit strateg al discursului,

BDD-A27570 © 2017 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:14:04 UTC)

unde „improvizarea e la ea acasă, irigată cu mult umor şi condimentată cu multă ironie. Limbajul personajelor este spumos, influenţat (paradoxal!) de engleză şi nu de rusă, cum suntem obişnuiţi în Basarabia (...). Toate personajele vorbesc cam la fel: cu finețuri livreşti şi într-un stil marca Anatol Moraru” [6, p. 39].

Povestirile prozatorului reprezintă o dovadă vie a suportului suficient livresc pe care îl are autorul, iar însemnările textelor sunt făcute cu migală, lucrate, gândite şi bine stilizate. Modul ingenios de articulare a frazei se resimte peste tot în proza lui Moraru. Strategiile narative folosite în interiorul textelor reprezintă o stilistică individuală a autorului. În fiecare povestire simțim preocuparea naratorului de a da o consistență pronunțat livrescă, intertextualitatea devenind un imperativ de program. Majoritatea textelor sale au câte un hyperlink ce trimite la o scriere clasică, la o scenă, la un vers, la un fragment dintr-o scriere cunoscută, la diverse personaje literare ale altor scriitori. Bunăoară, îl regăsim pe Trofimaş din operele druțiene: „Şi ca să captați mai exact dimensiunile lui Petrică vom face referință la un alt protagonist celebru, adică la Trofimaş, care, cum bine ați citit, cunoştea la perfecție regulile jocului, dar n-avea şleapcă...” [7, p. 35], urmat de aluzia făcută la Ion Creangă: „de vorba bărbosului diacon din Humuleşti” [7, p. 35]; iar personajele lui Marin Preda le regăsim în rândurile aceleiaşi povestiri: „pălăria însă îi şedea leit ca la Moromete când acesta mergea duminicile să dea interviuri în poiana lui Iocan” [7, p. 35]; Mihail Sadoveanu şi muntele Ceahlăului trezesc din somn identitatea românească, ce pulsează destul de accelerat în textul lui A. Moraru: „Chiperceni era un sat de codru, aşezat pe valea a două delauri, cu un râuleț în mijloc, populat de case construite după proiectele anilor şaizeci. Au coborât în centru, lângă şcoală, şi au urcat pe o uliță cândva pietruită. Petrică, aflat în fruntea echipei şi măcinat de pasiune, impuse un ritm violent de escaladare a muntelui, a Ceahlăului, spre exemplu, ca să rămânem în munții noştri” [7, p. 37]. Descrierile peisajelor textuale Moraru le face cu trimitere la creația lui Vasile Alecsandri: „De aici, satul, înconjurat de pădure, se vedea ca-n palmă. Priveliştea, parcă împrumutată din pastelurile lui Alecsandri...” [7, p. 37]. Muzica populară națională cu spirit românesc nu poate fi alta, decât cea a lui Nicolae Sulac: „Radioul național transmitea un concert al lui Nicolae Sulac...” [7, p. 42]. Titlurile, dar şi personajele din alte opere, sugerează faptul că textele vor absorbi în spațiul lor, prin multiple relații intertextuale, literatura în ansamblu. Astfel, textele se transformă într-o complexitate multietajată, ultrasofisticată, în care inserturile intertextuale dețin un rol extrem de important.

Prezentarea fizică şi morală a eroilor lui A. Moraru este făcută cu o supradozare de ironie, iar pe alocuri e chiar destul de picantă, dacă ne referim la portrete-caricatură. Exemplificăm prin caracterizarea ironică a Ilenuței (mireasa) din nuvela *Love Story*: „Şi-a făcut apariția, sfioasă şi emoționată, Ilenuța, urmată de o prietenă ceva mai calmă. Ereditatea pe linie paternă şi-a spus cuvântul în ceea ce priveşte cromatica obrazului ei. Trei dinți din față, când zâmbea, erau din metal alb. Ea nu-şi ascundea ridurile, deşi, la sigur, auzise de existența unor alifii specializate în camuflarea vârstelor feminine. Avea nişte ochi de madonă, ce iradiau atâta farmec, încât puteau înnebuni o flotă

BDD-A27570 © 2017 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:14:04 UTC)

întreagă” [7, p. 40]. Portretul Galinei Timofeevna, prietena Ilenuței din aceeași nuvelă, este pictat în cuvinte ironice şi comparații destul de usturătoare: „Galina Timofeevna avea cam un metru şaptezeci, la vreo douăzeci şi şase de ani, o față rotundă, pulverizată cu pistrui, păr cârlionțat, o gură zâmbitoare, ochi mari. Emil şi-a amintit involuntar de o «proză» intrată în manualele dintr-o altă epocă şi intitulată metaforico-socialist «Când murgul zâmbeşte»” [7, p. 40]. A. Moraru mizează pe singularitatea situațiilor şi individualitatea eroilor, inclusiv pe comportamentul acestora, dar şi pe limbajul pe care îl stăpânesc, pentru a magnetiza atenția cititorului, făcând personajele în felul acesta memorabile.

O altă eroină din narațiunile sale, Artemiza, este proiectată astfel: „Colega avea un bust de manechin, păr blond, ondulat, strâns cu grijă sub boneta imaculată, ochii albaştri radiau fericire, buzele vişinii şi cărnoase se fremătau voluptos” [7, p. 55]. În portretul acestui personaj feminin A. Moraru preia modelul falsei realități al manechinului, prototipul în care femeia secolului al XXI-lea tinde să se regăsească. Întregul portret ar contura formele exterioare, fiind de fapt şi cele ce pot aprinde imaginația unui bărbat. Această imagine a femeii este preluată şi popularizată intens în ultimele decenii, fapt pe care autorul îl însinuează cu un umor abundent. Mai mult decât atât, superlativizarea celor mai senzuale părți din corpul feminin impune mai degrabă o rea banalizare a acestora, decât un model impus în circulație de către autor în contextul realității cotidiene şi reprezintă în cazul de față pretextul unei chestionări postmoderne a ceea ce constituie în chip prioritar femeia, în sensul ei canonic.

În proza scurtă a lui Anatol Moraru se insistă asupra fiecărui element al nuvelei integrat în conformitate cu semnificația fundamentală a vieții, în aspectele ei cotidiene, festive, comice, sublime, tragice sau optimiste. Elementul autobiografic introdus în textele sale are drept scop să ofere cititorului realitatea brută, lipsită de semnificații prestabilite. Cititorului îi revine oportunitatea de a participa cu propria interpretare la îmbogățirea câmpului semantic ale textului.

Referințe bibliografice

1. Grati Aliona. *Fenomenul literar postmodernist*, Chişinău, Garamond, 2011.

2. Şleahtițchi Maria. *Totul despre el...: Nou tratat de igienă de Anatol Moraru.* În: Timpul, 2004, 30 apr., p. 21.

3. Cărtărescu Mircea. *Postmodernismul românesc*, Bucureşti, Humanitas, 1999.

4. Regman Cornel. *Despre „Cercul Literar” spre „Optzecişti”*, Bucureşti, Cartea Românească, 1997.

5. Corcinschi Nina. *Puncte de vedere şi voci*. În: Moraru Anatol, *Punct de vedere*, Iaşi, Editura Junimea, 2017.

6. Corcinschi Nina. *Soarele şi păunul, Căutări de paradigmă*, Chişinău, Institutul de Filologie, 2013.

7. Moraru Anatol. *Nou tratat de igienă*, Chişinău, Editura Gunivas, 2002.

BDD-A27570 © 2017 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.58 (2026-11-16 17:14:04 UTC)